

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 19 juni 1943 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring i sjöarbetstidslagen.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 48 i första kammaren av herrar *Berg, Robert*, och *Helgesson* samt nr 58 i andra kammaren av herrar *Lundgren* och *Lindberg* i Stockholm, om ändring av 13 § sjöarbetstidslagen.

Nämnda lagrum har följande lydelse:

13 §.

1 mom. Ersättning för övertidsarbete skall utgå i penningar, eller ock då fråga är om vaktjänst i hamn eller om arbete utfört av sjöman som icke uppbär kontant lön, beredas i form av fritid.

2 mom. Övertidsersättning som utgår i penningar skall för timme räknat utgöra, när övertidsarbetet utförts å söckendag, minst en 150-del, och när övertidsarbetet utförts å helgdag, minst en 75-del av sjömannens kontanta månadslön, oberäknat kostpenningar eller däremot svarande ersättning.

Övertidsersättningen skall beräknas särskilt för varje tillfälle övertidsarbete utförts, varvid påbörjad halvtimme skall ersättas såsom hel halvtimme.

3 mom. Vid övertidsarbetets ersättande med fritid skall iakttagas, att mot övertiden svarande fritid skall vara förlagd till samma dygn som det varunder övertidsarbetet utförts, eller ock till närmast föregående eller efterföljande helgfria dygn.

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att möjligheten att kompensera övertidsarbete med fritid måtte borttagas och att lagrummet därför måtte erhålla följande lydelse:

13 §.

Ersättning för övertidsarbete skall utgå i penningar och utgöra för timme räknat, när övertidsarbete utförts å söckendag, minst en 150-del och, när arbetet utförts å helgdag, minst en 75-del av sjömannens kontanta månadslön, oberäknat kostpenningar eller däremot svarande ersättning.

Övertidsersättning skall beräknas för varje tillfälle övertidsarbete utförts, varvid påbörjad halvtimme skall ersättas såsom halv timme.

I fråga om motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionerna. Det må emellertid anmärkas, att motiveringen huvudsakligen rör sig om borttagande av fritidskompensation för övertidsarbete å helgdag.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande från kommerskollegium, varjämte Sveriges redareförening, svenska sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, svenska

maskinbefälsförbundet, svenska stewartsföreningen och Sveriges radiotelegrafistförening beretts tillfälle att yttra sig över motionerna. Yttranden hava inkommit från kommerskollegium och samtliga ovan nämnda sammanslutningar utom Sveriges fartygsbefälsförening. Kommerskollegium har bilagt ett yttrande av Sveriges segelfartygsförening. Samtliga inkomna yttranden utom de av maskinbefälsförbundet och radiotelegrafistföreningen avgivna finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande. Sistnämnda två sammanslutningar hava tillstyrkt motionärernas förslag.

Utskottet.

Enligt 12 § sjöarbetstidslagen kan sjöman åläggas övertidsarbete utan begränsning för fullgörande av nödig vakttjänst i hamn. Därest vakttjänst på övertid ej kunde kompenseras med fritid utan endast med övertidersättning, kunde detta föranleda ett oskäligt utnyttjande av personalens arbetstid, eftersom någon återhållsamhet då ej behövde ur ekonomisk synpunkt iakttagas beträffande användandet av sjöman, som fullgjort vakttjänst på övertid, till ordinarie arbete. På grund härav anser utskottet alternativet fritid såsom övertidskompensation böra i princip bibehållas.

Emellertid kan möjligheten av fritidskompensation för övertidsarbete utnyttjas på ett sätt som enligt utskottets åsikt måste anses vara otillfredsställande. Enligt 8 § sjöarbetstidslagen må å helgdag sjöman, som ej tillhör ekonomipersonalen, ej såsom ordinarie arbete i hamn åläggas annan skeppstjänst än vanligen förekommande löpande göromål och lättare rengöring under tillhoppa högst en timme. Vakttjänst å helgdag är alltså att bedöma såsom övertidsarbete. Möjligheten till fritidskompensation har medfört, att det förekommit, att en sjöman, som arbetat sina ordinarie åtta timmar på lördagen, för åtta timmars nattvakttjänst på söndagen erhållit kompensation genom ledighet under ordinarie arbetstiden på måndagen, varefter han ålagts vakttjänst på övertid under måndagen och därefter utan särskild ledighet återgått till det ordinarie arbetet. För övertiden under måndagen har han kompenserats genom övertidersättning för söckendag, alltså hälften mot vad som utgår för helgdag. Genom detta sätt för uttagande av övertidsarbete har sjömannen gått förlustig ej blott söndagsledigheten utan även den heldagsledighet, som borde ha trätt i dess ställe, och ändå har han erhållit övertidersättning endast för söckendag. Detta enligt utskottets mening uppenbara missförhållande, varå åtskilliga andra exempel kunna anföras, är av den beskaffenhet, att det torde böra föranleda en lagändring. Denna torde lämpligen kunna få det innehållet, att kompensation för vakttjänst under helgdag alltid skall utgå i penningar, såvida ej sjömannen med tillämpning av de nu gällande reglerna kan å söckendag beredas ledighet motsvarande den han skulle hava åtnjutit på helgdagen, om han icke ålagts övertidsarbete.

En annan brist i reglerna om fritidskompensation har framhållits av kommerskollegium i dess yttrande över motionerna. Det synes, såsom kommerskollegium anført, vara obilligt gentemot en sjöman, om övertidsarbete,

som han utfört i hamn, ersättes med fritid till sjöss. Jämväl på denna punkt torde lagen böra ändras.

Med hänsyn därtill att utformningen av de förordade ändringarna torde böra närmare övervägas, vill utskottet föreslå, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag i de avseenden som ovan berörts.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om sådana ändringar av sjöarbetstidslagen, *att* ersättning för vakttjänst i hamn å helgdag alltid skall utgå i penningar, såvida ej sjömannen med tillämpning av de nu gällande reglerna kan å söckendag beredas ledighet motsvarande den han skulle hava åtnjutit på helgdagen, om han icke ålagts övertidsarbete, *samt att* vid ersättning för övertidsarbete i form av fritid denna icke må förläggas till tidpunkt, då fartyget lämnat hamn; samt

B. att förevarande motioner, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under A. anförts, ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 juni 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Forslund, Roos**, *Sten, Söderkvist** och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herrar *Hermansson**, *Cruse**, fru *Johansson*, herrar *Lundgren, Jansson* i Hällefors och *Hedlund* i Rådomb.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

Till riksdagens andra lagutskott.

Kungl. Maj:t har anbefallt kommerskollegium att till Eder avgiva yttrande över två likalydande motioner, nr 48 i första kammaren av hrr Robert Berg och Helgesson samt nr 58 i andra kammaren av hrr Lundgren och Lindberg i Stockholm, i vilka motioner föreslås sådan ändring i 13 § sjöarbets-tidslagen att ersättning för övertidsarbete alltid skall utgå i penningar.

Med anledning härav får kollegium, bifogande införskaffat yttrande av Sveriges segelfartygsförening, anföra följande.

Fritid är enligt kollegii mening den övertidskompensation, som bäst tillgodoser det med sjöarbetstidslagen förenade syftet att förhindra överansträngning av sjömännen. Detta förhållande talar mot motionärernas förslag att helt borttaga den möjlighet som lagen medger att ersätta övertid med fritid.

Motionärerna beröra särskilt det enligt deras uppfattning otillfredsställande förhållandet att övertid å helgdag får, då fråga är om vakttjänst i hamn, ersättas med fritid å söckendag.

Kollegium kan för sin del ej finna annat än att det för sjöman, som tillbringar stor del av sin tid till sjöss och därför mera sällan kan besöka affärer och expeditioner, bör, när fartyget kommer till hamn, i allmänhet vara minst lika värdefullt att få ledigt å söckendag, då affärerna och expeditionerna hållas öppna, som å helgdag.

Däremot kan det synas obilligt gentemot sjömannen, om övertidsarbete, som han utfört i hamn, ersättes med fritid till sjöss.

Dylik ersättning av övertidsarbete förekommer visserligen mera sällan, men synes dock påkalla föreskrift om att fritid, som utgör ersättning för övertid i hamn, även skall beredas i hamn.

Då sådan föreskrift emellertid ej alltid låter förena sig med lagens fordran, att fritiden skall vara förlagd till samma dygn som det, varunder övertidsarbetet utförts, eller ock till närmast föregående eller efterföljande helgfria dygn, torde, i betraktande av att penningersättning för övertidsarbete ej är i lagen förutsedd för sjöman som icke uppstår kontant lön, undantag för dylik sjömans del böra göras från berörda föreskrift.

Kollegium finner sig, i anledning av vad sålunda anförts, visserligen ej böra tillstyrka motionärernas förslag, men väl förorda, att till 13 § 3 mom. fogas föreskrift om att fritiden, där fråga är om övertidsarbete utfört i hamn av sjöman som uppstår kontant lön, skall beredas i hamn.

I ärendets avgörande hava deltagit generaldirektören Sahlén, kommerserådet Sjöholm och byrådirektören Eggert, föredragande.

Stockholm den 27 mars 1943.

STIG SAHLIN.

E. EGGERT.

/O. Koch.

Bilaga B.

Till kungl. kommerskollegium, sjöfartssociala avdelningen.

Genom remisshandlingar har kungl. kommerskollegium berett undertecknad förening tillfälle att inkomma med yttrande över riksdagsmotion nr 48 i första kammaren och motion nr 58 i andra kammaren angående ändring av sjöarbetstidslagens § 13, vartill vi värdsamt få anföra följande.

I motionen framföres, att ersättning för overtidsarbete utfört å helgdag skall ersättas med timpenning i stället för nu gällande bestämmelse med ersättning i penningar eller kompensation i fritid. Enligt vår uppfattning har det icke försports någon olägenhet med den nu gällande bestämmelsen, varför en ändring icke kan anses av behovet påkallad. Med bestämmelsen i § 13 kan såväl befäl som besättningsmän anpassa sig efter förhållandena, men med en fast bestämmelse om endast ersättning i penningar kommer besättningen att få mindre ledighet än vad som nu är förhållandet. Någon fördel framför nu gällande bestämmelse torde icke förslaget i riksdagsmotionen medföra.

Med ovan anförda få vi värdsamt avstyrka motionärernas förslag.

Hälsingborg den 26 februari 1943.

Sveriges Segelfartygsförening u. p. a.

B. JOHANSSON.

Bilaga C.

Till andra lagutskottet.

Sedan Sveriges Redareförening genom skrivelse den 8 februari 1943 beretts tillfälle avgiva yttrande över vissa inom riksdagen väckta motioner, nämligen n:ris 11, 48 och 181 i första kammaren och n:ris 26, 58, 149 och 266 i andra kammaren, får föreningen härmed framhålla följande.

2) *Motion nr 48 i första kammaren och nr 58 i andra kammaren om ändring av sjöarbetstidslagens bestämmelser rörande ersättning för overtidsarbete.*

År 1938 genomfördes här i Sverige en ny sjöarbetstidslag i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som uppdragits i 1936 års Genèvekonvention. Ehuru någon anslutning till denna konvention från övriga sjöfartsländer icke skett, ansåg man från de svenska statsmakternas sida, att lagen ändock borde genomföras, därvid man likväl utgått ifrån, att med Sverige i sjöfartshänseende konkurrerande länder inom den närmaste tiden skulle komma att ansluta sig till konventionen ifråga. Så har emellertid icke skett. Från rederinäringens sida är man av den uppfattningen, att då här i landet genomfördes en så långt gående lagstiftning på detta område, statsmakterna böra iakttaga synnerlig försiktighet, då det gäller att ytterligare skärpa nu ifrågavarande föreskrifter. I år hava i riksdagen framlagts tvenne motioner

om ytterligare skärpning av lagen, nämligen att vakttjänst i hamn icke skall kunna kompenseras med motsvarande fritid utan städse ersättas med penningar. Det rör sig här sålunda mer om en lönefråga än om en reglering av arbetstiden.

När det gäller spørsmålet om kompensering av övertidsarbete med fritid tillåter sig föreningen hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition nr 223/1938 med förslag till ny sjöarbetstidslag, vari å sida 110 bland annat de synpunkter återgivas, som Redareföreningen på sin tid framlade å förslaget till ny sjöarbetstidslag. Föreningen erinrade bland annat om det av Kommerskollegium och Socialstyrelsen under år 1933 framlagda förslaget till sjöarbetstidslag, vari fritidskompensation såsom alternativ ersättningsform för allt övertidsarbete fanns upptagen. Föreningen yrkade tillämpning av denna princip, vilken föreningen fann så mycket angelägnare som förslaget till konvention lämnat frågan om sättet för övertidskompensationens utgörande å intern reglering och följaktligen icke lade något hinder i vägen härför. Propositionen föreslog på här ifrågavarande punkt, att allenast visst arbete, nämligen vakttjänst i hamn, skulle kunna kompenseras med fritid under samma, närmast föregående eller närmast efterföljande helgfria dygn. Propositionens föreskrifter intogos oförändrade i 1938 års sjöarbetstidslag.

Man har anledning att ställa sig frågande inför de synpunkter motionärerna göra sig till tolk för, då de säga, att en sjöman icke erhåller kompensation för avsaknaden av ledighet det dygn han får fullgöra vakttjänst i hamn genom att erhålla motsvarande fritid under exempelvis det näst föregående eller näst efterföljande helgfria dygnet. Endast därest sjömannen erhåller ersättning i form av penningar, synas motionärerna anse, att han är fullt kompenserad. Om sålunda en sjöman beordras att under ett söndagsdygn i hamn göra 8 timmars vakttjänst och han kompenseras genom att tillerkännas ledighet under hela lördagen, anse motionärerna detta icke vara tillfredsställande. Skulle åter mannen få arbeta under hela den ordinarie arbetstiden på lördagen och dessutom fullgöra vakttjänst exempelvis 8 timmar under söndagen men för detta sistnämnda arbete erhålla kontant ersättning, skulle mannen få anses kompenserad. Förutom att ett dylikt förfarande kommer i uppenbar konflikt med lagens huvudsyfte, skulle det med hänsyn till övertidens begränsning i många fall icke vara möjligt att praktiskt tillämpa.

Under hänvisning till vad sålunda andragits och då sakliga skäl i övrigt icke framlagts till stöd för den föreslagna ändringen, får föreningen hemställa, att utskottet måtte medverka till att ej heller denna motion föranleder någon riksdagens åtgärd.

Göteborg den 19 mars 1943.

Sveriges Redareförening

G. CARLSSON.

H. F. Reuterskiöld.

Bilaga D.

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom skrivelse den 8 februari har Svenska sjöfolksförbundet beretts tillfälle att till utskottet avgiva yttrande över motionerna nr 11, 48 och 181 i

första kammaren och nr 26, 58, 149 och 266 i andra kammaren. Sjöfolksförbundets styrelse får med anledning därav anföra följande.

Med avseende på motionerna om ändring av sjöarbetstidslagens bestämmelser rörande ersättning för övertidsarbete, synas oss motionärerna hava stannat för ett synnerligen blygsamt detaljyrkande, som visserligen är ägnat att råda bot för en enda detalj i de missförhållanden som förekommer, men lämnar andra obeaktade.

Sjöman som icke uppstår kontant lön förekommer näppeligen icke. Om i något fall dylika anställningsvillkor förekomma så måste dessa ha sin grund i alldeles speciella orsaker och för övrigt vara av synnerligen kort varaktighet. De kunna således saklöst lämnas ur räkningen. Återstår då vakttjänst som kan kompenseras med motsvarande fritid under närmast föregående, samma eller närmast efterföljande dygn. När det rör sig om sön- eller helgdagsdygn kan någon kompensation under samma dygn icke komma i fråga då det ju icke det dygnet existerar någon ordinarie arbetstid att kompensera med. Under närmast föregående dygn är saken oftast, av olika anledningar, icke ens påtänkt. Återstår således möjligheten att under det påföljande dygnet giva den ifrågavarande fritidskompensationen för under sön- eller helgdagsdygnet utförda vakttjänsten — vilken nästan undantagslöst består i nattvakttjänst. Detta låter sig i flertalet fall icke heller göra; ty på grund av bemanningsknappheten är det icke möjligt att från andra, såsom nödvändiga och brådskande ansedda arbeten, avdela en annan man till att avlösa och bestrida nattvakttjänsten. Detta har medfört, att man i dylika fall förfar på följande sätt, i enlighet med de råd och upplysningar rörande sjöarbetstidslagens tolkning, som lämnats av kommerskollegium: För den vakttjänst som förrättades under söndagsdygnet gives fritid under måndagsdygnet, varunder samme man på nytt utför nattvakttjänst under åtta timmar och får fritid härför under tisdagsdygnet då han på nytt utför samma nattvakttjänst, för vilken kan kompenseras under onsdagsdygnet o. s. v. kedjevis dygn efter dygn. Senast under lördagsdygnet måste med naturnödvändighet denna kedjeräkning upphöra, men senast då har i nittionio fall på hundra fartyget gått till sjöss och regeln om högst åtta timmars ordinarie arbetstid i hamn därigenom blivit bruten. Den rätt till ordinarie söndagsledighet som sjömannen enligt lagen skulle vara berättigad till går han på grund av olika i samband härmed stående omständigheter helt förlustig och berövas oftast också genom dessa omständigheter den kompensation för förlusten, som lagenligt skulle vara hans rätt.

Vi betvivla icke att tillvägagångssättet är juridiskt oangripbart. Men faktum är, att lagens uttryckliga föreskrift om kompensation med motsvarande fritid under närmast föregående, samma eller närmast efterföljande dygn därigenom helt sättes ur spel.

Ett bifall till motionärernas yrkande skulle givetvis icke tillförsäkra sjömannen i de nu ifrågavarande fallen någon söndagsledighet, men därigenom att han finge övertidsersättning skulle han i varje fall icke lida den rättsförlust, som med ovan angivna tillvägagångssätt blir fallet.

Göteborg den 5 mars 1943.

Svenska sjöfolksförbundet.

NICKLAS OLSSON.

Till riksdagens andra lagutskott.

Sedan andra lagutskottet berett undertecknade, Svenska stewartsföreningen i Göteborg, tillfälle att avgiva yttrande över inom riksdagen väckta motioner n:ris 11, 48 och 181 i första kammaren och n:ris 26, 58, 149 och 266 i andra kammaren, få vi härmed vördsamt anföra följande.

Motion nr 48 resp. 58:

Ehuru den föreslagna ändringen i sjöarbetstidslagens § 13 icke torde hava samma aktualitet för stewartsföreningens medlemmar som för andra ombordanställda, vill dock stewartsföreningen livligt tillstyrka förslaget. Svåra missförhållanden kunna på grund av lagbestämmelsens avfattning uppkomma och paragrafen har givits en tolkning, som enligt föreningens uppfattning föga överensstämmer med rättvisa och billighet. Föreningen tillåter sig att hänvisa till »Råd och upplysningar rörande tillämpningen av sjöarbetstidslagen», 6:te samlingen, utgiven i september 1936 och innefattande utlåtanden, avgivna av kommerskollegium och socialstyrelsen under åren 1934 och 1935, i vilken samling under nr 247 en enligt föreningens uppfattning anmärkningsvärd tolkning av lagbestämmelsen lämnas.

Göteborg den 12 mars 1943.

Svenska stewartsföreningen.

STIG ANDERSSON.
